

Ukrepi za zaščito evra pred ponarejanjem v Sloveniji

Damjan Potparič¹

Prispevek obravnava nevarnost ponarejanja evra, ki se je za Slovenijo povečala z njenim vstopom v euroobmočje. Ugotovitve v prispevku kažejo, da so se storilci ob uvedbi evra dokaj hitro preusmerili s ponarejanja ameriškega dolarja na evro in da pri tem izrabljajo prednosti, ki jim jih prinaša skupni kriminalni prostor. Prispevek opozarja na nove okoliščine, v katerih države članice uvajajo evro, ko imajo varnostni organi držav članic na drugi strani zakona za nasprotnika veliko bolj nevarnega »tekmeca«, ki je imel dovolj časa za dobro pripravo in ima na voljo bolj kakovostno opremo za ponarejanje. Nove okoliščine od varnostnih organov zahtevajo vzpostavitev višje ravni zaščite evra. Na podlagi spoznanj kriminalistične strategije so identificirani nekateri elementi, ki bi jih slovenska policija lahko uporabila za zaščito evra pred ponarejanjem.

Ključne besede: ponarejanje denarja, evro, Europol, skupne preiskovalne skupine, kriminalistična strategija

UDK: 343.51:343.85 (497.4)

1 Uvod

Slovenija je januarja 2007 postala del širšega denarnega območja, kar prinaša s seboj določene pozitivne pa tudi negativne posledice. Pri naštevanju prednosti uvedbe evra za Slovenijo se je največkrat omenjalo zmanjšanje tveganja pri tečajnih nihanjih, nižje transakcijske stroške in večjo preglednost cen. Vsekakor pa se Slovenija s prehodom na evro kot svetovno denarno valuto sooča z nevarnostmi, ki pri tolarju, kot valuti zelo omejenega območja, niso bile tako pereče. Tu imam v mislih predvsem ponarejanja domače evro valute, ki po mnenju poznavalcev predstavlja njeno največjo nevarnost.

Ponarejanje denarja predstavlja kompleksen kriminal, ki sicer škoduje premoženjskemu interesu posameznika in gospodarskih subjektov, še bolj pa negativno vpliva na monetarno suverenost države in razvoj ekonomskih odnosov, ki temeljijo na skupnem zaupanju v avtentičnost denarja. Ponarejanje denarja pa poleg zmanjšanja zaupanja v avtentičnost denarja pomeni tudi napad na interes ohranjanja vrednosti denarja in njegove zanesljivosti na mednarodnih trgih, saj povečana količina kakovostnih ponaredkov v obtoku povzroča inflacijo oziroma razvrednotenje denarja.

Poleg tega pa tovrstni kriminal ne ogroža le finančnega sistema države, katere denar se ponareja, temveč predstavlja napad na univerzalni finančni sistem. To pomeni, da lahko ponarejanje svetovnih valut, med katerimi je tudi evro, zaradi posebne vloge, ki jo igra denar v nacionalni in mednarodni trgovini, ter zaradi ekonomske soodvisnosti, ki vlada v svetu, ogrozi tudi interese drugih držav. Na podlagi tega lahko sklepam, da pomeni pomanjkljiva zaščita tuje valute za določeno državo ogrožanje lastnih nacionalnih interesov (Grandi 2004: 107). Še bolj pa pride do izraza kompleksnost kriminala v primeru ponarejanja evra, kjer je škoda povzročena tako celotni EU kot tudi nacionalnim državam.

2 Analiza strateškega okolja in varnostnih sil

Ugotavljam, da se niso uresničile napovedi strokovnjakov s področja omejevanja ponarejanja denarja glede porasta ponarejanja dolarja po uvedbi evra. Te napovedi so temeljile na dejstvu, da je evro v primerjavi z dolarjem neprimerno bolj zaščitena valuta in da Američani zaradi tradicije niso nakhlonjeni posodabljanju svojega denarja, predvsem zaščitnih elementov. Naraščanje ponarejanja dolarja so pričakovali tudi v Interpolu in Tajni službi ZDA (US Secret Service), ki je odgovorna za zaščito dolarja (Twining projekt, 2001).

Po podatkih Tajne službe je danes opaziti ravno nasproten proces, in sicer drastično zmanjšanje ponaredkov dolarja v obtoku. Hkrati pa se ponaredki evra vedno pogosteje pojavljajo v državah zunaj meja EU. Strokovnjaki vidijo razlog

¹ Damjan Potparič, univ. dipl. obramboslovec, specialist kriminalističnega preiskovanja, vodja Nacionalne enote Europol v Upravi kriminalistične policije.

za tako situacijo predvsem v tem, da je veliko lažje unovčevati ponarejene evre, ker ljudje tega denarja še ne poznajo prav dobro, kar zlasti velja za tretje države izven EU.²

Uradniki Europol predvidevajo, da bo ponarejanje evra v naslednjih letih postalo še večji problem, tako zaradi povečane števila ponaredkov kot tudi zaradi izdelave kvalitetnejših ponaredkov.

Ugotovim lahko, da je eno od pomembnejših šibkih točk v delovanju preiskovalcev nedvomno učinkovitost mednarodnih preiskav. Prav to šibkost izkoriščajo organizirani kriminalci, ki že imajo skupen kriminalni prostor, na katerem razpršujejo kriminalno dejavnost ter izkoriščajo dejstvo, da preiskovalci oziroma kriminalitetna politika še ni uspela oblikovati skupnega preiskovalnega prostora. Oblikovanje enotnega preiskovalnega prostora, v katerem bi lahko delovale skupne preiskovalne skupine, sestavljene iz preiskovalcev različnih držav, bi nedvomno izničilo veliko strateško prednost, ki kriminalcem omogoča skoraj neomejeno delovanje na mednarodnem prostoru (Dvoršek 2001:150).

To je bil tudi razlog, da je bil v EU uveden institut skupnih preiskovalnih skupin, ki se jih lahko ustanavlja za preiskovanje hujših oblik mednarodne kriminalitete. Skupne preiskovalne skupine za preiskovanje kaznivih dejanj v eni ali več državah članicah bodo lahko ustanovljali pristojni organi dveh ali več držav članic na podlagi medsebojnega sporazuma za posebne namene in za določen čas, ki se bo lahko z medsebojnim soglasjem podaljšal. Ustanovljali jih bodo lahko zaradi težavnosti in zahtevnosti preiskave kaznivih dejanj v državah članicah, ki se vežejo na druge države članice, ali pa, ko več držav članic izvaja preiskave kaznivih dejanj, pri katerih okoliščine danega primera zahtevajo usklajene in skupne ukrepe v vpletenih državah. Slovenija je s sprejetjem Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o kazenskem postopku vnesla v ZKP nov člen, in sicer »160.b«, ki ureja področje skupnih preiskovalnih skupin (Potparič, 2006).

Pomembno vlogo pri zaščiti evra igra Europol, ki s svojim delovanjem podpira pristojne organe držav članic na področju preprečevanja in omejevanja hujših oblik mednarodne kriminalitete, kamor sodi tudi ponarejanje evra. Europol zbira vse informacije, ki lahko pripomorejo k preiskovanju in preprečevanju ponarejanja evra, ter jih nemudoma posreduje pristojnim nacionalnim organom. Europol med drugim zagotavlja operativno in strateško analitično podporo državam članicam ter tehnično in operativno podporo preiskavam.

Z namenom izničiti strateške prednosti storilcev oziroma oblikovati strateške prednosti preiskovalcev je Europol oblikoval naslednje elemente, ki so osnovni stebri kriminalistične strategije omejevanja ponarejanja evra na evropskem nivoju (Potparič in Dvoršek 2005, str. 248–250):

- povečanje tveganja razkritja s kriminalistično obveščevalno dejavnostjo, ki temelji na velikem številu virov informacij, ustreznih bazah podatkov ter strokovnih analizah in ocenah zbranih podatkov;
- izboljšanje učinkovitosti preiskav zaradi Europolove neposredne podpore;
- izboljšanje učinkovitosti preiskav v tretjih državah z neposredno podporo.

Da bi se povečala učinkovitost Europol in s tem tudi držav članic, je na področju preprečevanja in omejevanja ponarejanja evra v letu 2005 začel veljati sklep Sveta, s katerim se Europol imenuje NCO (Nacionalni centralni urad) v skladu z Ženevsko konvencijo o preprečevanju ponarejanja denarja iz leta 1929. Sklep je osnova za to, da bo Europol prejemal vse podatke v zvezi s ponarejanjem evra neposredno od držav članic in tretjih držav. S tem sklepom se tudi dejansko vzpostavljajo pogoji za hitro in učinkovito izmenjavo vseh operativnih policijskih informacij tako med Europolom in pristojnimi varnostnimi organi držav članic kot tudi med Europolom in državami zunaj EU.

Povezava NCO, nacionalnih enot Europol, Europol in Interpol predstavlja integrirano policijsko sodelovanje na področju boja zoper ponarejanje evra. Učinkovitost omejevanja ponarejanja evra ter ohranjanje zaupanja državljanov EU v evro je v veliki meri odvisna prav od učinkovitega sodelovanja med varnostnimi oziroma policijskimi organi, kar pa je pogojeno z zagotavljanjem minimalne birokracije pri njihovem delu.

Vsekakor pa je treba omeniti, da Slovenija še vedno ni ustanovila NCO za boj proti ponarejanju denarja na podlagi Ženevske konvencije, ki je predpogoj za učinkovito preprečevanje in omejevanje kaznivih dejanj v povezavi s ponarejanjem denarja.

Slovenija je zelo dobro pripravila projekt usmerjenega informiranja javnosti o projektu uvedbe evra in značilnostih posameznih stopenj njegovega uvajanja, kar je pomembno prispevalo k temu, da so se ljudje seznanili z zaščitnimi elementi evra in z nevarnostjo ponaredkov.

Slovenska policija je med uvajanjem evra povečala aktivno sodelovanje tudi s tujimi varnostnimi organi, s katerimi je izmenjevala operativne podatke, še zlasti pa je bilo sodelovanje okrepljeno z Europolom. Ta je posebej za Slovenijo pripravil oceno ogroženosti, ki je bila tudi podlaga za pripravo načrtov policije. Poleg tega pa velja omeniti tudi sodelovanje policije

² (<http://www.eubusiness.com/Finance/041117140350.zbmdmnga,26.03.06>).

z Banko Slovenije pri izobraževanju bančnih uslužbencev, kar je bistveno pripomoglo k odkrivanju in omejevanju kaznivih dejanj, povezanih s ponarejanjem denarja.³

Vse omenjene aktivnosti, ki so jih pristojne slovenske institucije izvajale pred in v času uvajanja evra, so tako zagotovile uspešno izvedbo uvedbe evra, ki je ni ogrozil pojav večjega števila ponaredkov v obtoku.

3 Analiza ponarejevalcev evra

Do 18. stoletja je bilo za ponarejanje denarja potrebno imeti posebno opremo, ki je bila zelo draga in dostopna samo ljudem s specialističnim znanjem. Kupca take opreme je bilo tudi zelo lahko izslediti, ker je bil vsak tak nakup potencialno sumljiv. V zadnjih desetletjih pa so zelo kakovostni tiskarski sistemi postali cenejši in preprostejši za uporabo, kar je zelo razširilo njihovo uporabo v javnosti in s tem praktično onemogočilo izsledljivost lastnikov teh naprav. Vse to pa je povzročilo, da je število potencialnih ponarejevalcev denarja tisočkrat večje, kot je bilo v preteklosti, saj lahko praktično vsakdo poskuša ponarediti denar (Grandi 2004: 105).

To dejstvo je tudi eden od pomembnejših razlogov, da se v prvi četrtini leta 2002 pri prvi uvedbi evra pojavljajo na trgu ponaredki evra, ki so proizvod priložnostnih storilcev. Za to skupino ponarejevalcev lahko rečemo, da gre predvsem za amaterske ponarejevalce evra, ki največkrat sami unovčujejo ponarejeni denar.

Za načrtne ponarejevalce je značilno, da za razliko od priložnostnih redno načrtujejo vse bistvene faze kaznivega dejanja - od priprav, izvedbe, prikriivanja sledov do unovčenja ponarejenega denarja. V tej skupini pomenijo glavno nevarnost organizirane kriminalne združbe, za katere je ponarejanje denarja le ena od aktivnosti, katerih cilj je povečati dobiček, kar pa je velika nevarnost za stabilnost finančnega sistema.

Uvedba nove valute evro je pritegnila pozornost ponarejevalcev denarja tudi zato, ker jim posel s ponarejanjem evra omogoča večjo distribucijo in cirkulacijo ponaredkov, ki se jih lahko plasira na veliko večji geografski prostor, prav tako pa nove razmere otežujejo varnostnim organom delo pri odkrivanju in preprečevanju ponarejevanja evra, to pa zmanjšuje možnost odkrivanja in obsodbe storilcev.

Organizirane kriminalne združbe so si vzele čas za preučitev evra, zlasti njegovih zaščitnih elementov, kar je bil pogoj za

izdelavo dobrih ponaredkov evra. To je eden od razlogov, da v začetku uvajanja evra ni bilo kakovostnih ponaredkov na trgu.

Kljub vsemu pa so kakovostni ponaredki, ki so proizvod organiziranega kriminala, prišli v obtok precej zgodaj. Podatki o ponarejenih bankovcih, ki so bili umaknjeni iz obtoka, kažejo na izrazit trend naraščanja, ki se je začel v letu 2002 in se je v letih 2005 in 2006 začel umirjati.

Informacije in obveščevalni podatki, ki jih imajo policijski organi v EU, kažejo, da so dobavitelji ponarejenih evrov kriminalne združbe iz držav znotraj in zunaj EU. V tej zvezi se pogosto omenjajo močne litvanske kriminalne združbe, ki se ukvarjajo z organiziranjem distribucije ponaredkov, pri tem pa imajo zelo dobre povezave s centri ponarejanja v Italiji in na Balkanu.

Obveščevalni podatki kažejo, da imajo kriminalne združbe, odgovorne za dobavo ponarejenih evrov, s proizvodnjo ponaredkov oziroma s kriminalno združbo, odgovorno za proizvodnjo ponaredkov, tesne stike, kar pa ne velja za distribucijo. V tem segmentu se novači predvsem revne in nezaposlene ljudi, ki niso podrobneje seznanjeni s celotnim ozadjem kriminalne dejavnosti, prav tako pa se te ljudi zelo pogosto zamenjuje. To je velika ovira za infiltracijo policijskih organov v kriminalne strukture, ki se ukvarjajo s ponarejanjem evra (Varanese 2004, str. 18–19).

Zanimiva je ugotovitev nemških preiskovalcev, da pri njih kriminalne združbe v fazi distribucije največ uporabljajo ljudi, ki že dolgo živijo v Nemčiji, izhajajo pa iz držav južne in jugovzhodne Evrope, kot so Italija, Bolgarija in države nekdanje Jugoslavije, kjer obstajajo ilegalne tiskarne za evro (Liedgens 2003: 3).

Proizvodnja ponaredkov evra poteka v glavnem na vzhodu EU, na Balkanu in v Italiji. Zaradi geografskega položaja so Avstrija, Nemčija, Italija in Češka pogosto izhodišče za nadaljnjo distribucijo ponarejenih evrov po celotni EU. V te države prevažajo ponaredke v osebnih vozilih, turističnih avtobusih, letalih, ladjah ali prek pošte (Varanese 2004, str. 19). Zunaj EU pa v zadnjem času postaja Kolumbija eden od glavnih centrov za ponarejanje evra, na kar kažejo številne odkrite ilegalne tiskarne za ponarejanje evra.

Zanimive so tudi ugotovitve Tajne službe ZDA, da so kolumbijske in bolgarske kriminalne združbe največja nevarnost za dolar, saj je v teh dveh državah ponarejeno kar 48 % vseh uspešno unovčenih ponaredkov v ZDA (Secretary of the Treasury in consultation with the Advanced Counterfeit Deterrence Steering Committee 2003, str. 57). Če ta podatek obravnavam skupaj s podatkom o večjem številu odkritih tiskarn za ponarejanje evra

³ (http://www.policija.si/portal/szj/szj_prikaz_det.php?id=1482,5.10.2007).

v Bolgariji in Kolumbiji, lahko ugotovim, da so se kriminalne združbe, ki so se prej tradicionalno ukvarjale predvsem s ponarejanjem dolarja, začele ukvarjati tudi s ponarejanjem evra, kar zelo povečuje nevarnost za to valuto.

Tudi v Sloveniji smo že pred uvedbo evra zaznali pojav unovčevanja ponaredkov, ki so prihajali iz enega od pomembnih centrov ponarejanja v Evropi, in sicer iz Litve. Tako so policisti obravnavali kar nekaj primerov unovčevanja ponaredkov za 200 in 500 EUR, ki so jih izvedli državljani Litve. Ta pojav se je nadaljeval tudi po uvedbi evra. Vendar pa so se kmalu po uvedbi evra začele uresničevati napovedi nekaterih strokovnjakov, ki so menili, da je organizirani kriminal z Balkana največja nevarnost za Slovenijo.

Tako je bila že na začetku leta 2007 uspešno zaključena preiskava, ki jo je vodila Slovenija s pomočjo Europolu ob sodelovanju varnostnih organov Nemčije, Avstrije, Hrvaške in Bosne in Hercegovine. Rezultat uspešne preiskave je bilo odkritje ilegalne tiskarne na območju BiH, prijete 12 ljudi na območju BiH in Hrvaške in zaseg ponaredkov v vrednosti 200.000 EUR, ki so bili pripravljene za unovčenje v Sloveniji.⁴

Zaenkrat še ni primera zasega ponarejenih evrov, ki bi bili slovenskega izvora. Med ponaredki, zaseženimi v Sloveniji, prevladujejo ponaredki, izdelani v Italiji, Litvi, BiH in Bolgariji.

Poleg tega ne smemo spregledati podatka, da je bila v letu 2005 v bližini Slovenije, in sicer na Madžarskem, odkrita ilegalna tiskarna za evro bankovce in ilegalna kovnica za evro kovance, v drugi polovici leta 2007 pa je madžarska policija v sodelovanju z Europolom zasegla 8098 kg posebnega papirja, namenjenega za tiskanje pravega denarja, s katerim je razpolagala kriminalna združba. Papir je bil namenjen tiskanju bankovcev za 50 in 200 evrov. Celotna količina bi zadostovala za ponaredke v vrednosti približno 140 milijonov evrov.⁵ Pri tem je treba omeniti, da je slovenska policija v letu 2007 obravnavala kar nekaj madžarskih državljanov zaradi unovčevanja ponarejenih evrskih bankovcev.

Vse te ugotovitve kažejo, da se danes Slovenija sooča z veliko večjim tveganjem, kot so se tiste države EU, ki so v letu 2002 uvedle evro. Takrat namreč ni bilo dobrih ponaredkov, medtem ko imamo danes opravka z organiziranimi kriminalnimi združbami, ki poskušajo in bodo poskušale izrabiti obdobje med uvedbo evra in obdobje po uvedbi evra, ko se ljudje

šele privajajo na novo valuto in je še ne poznajo dovolj dobro. To zahteva od odgovornih nacionalnih organov v Sloveniji, da vzpostavijo učinkovit sistem zaščite evra, ki bo opravljal svojo funkcijo tudi po uspešni fazi uvedbe evra v Sloveniji.

4 Možni elementi kriminalistične strategije omejevanja kriminalitete, ki ogroža evro

Ugotovitve kažejo, da so največjo nevarnost za evro visoko kakovostni ponaredki, ki jih proizvajajo organizirane kriminalne združbe.

Na podlagi spoznanj kriminalistične strategije bom poskušal identificirati elemente, ki bi jih lahko slovenska policija uporabila za izničenje strateških prednosti na strani storilcev in za oblikovanje strateške prednosti na strani preiskovalcev. Ti elementi bi lahko pomenili osnovo za izoblikovanje stebrov kriminalistične strategije omejevanja ponarejanja evra.

4.1 Informiranje in izobraževanje splošne javnosti in varnostnih organov

Eden od pomembnejših ciljev je vsekakor izobraževanje splošne javnosti za prepoznavanje ponaredkov. Javnost se mora v projektu, ki je namenjen izobraževanju na področju prepoznavanja ponaredkov, zelo dobro seznaniti z načini preverjanja več zaščitnih elementov evra, ki temeljijo na otipu, pogledu in nagibu. Do sedaj še ni bilo v obtoku ponaredka, ki ga ne bi mogli prepoznati s tem načinom preverjanja.⁶ Izobraževanje in informiranje splošne javnosti o izgledu in varnostnih elementih evro bankovcev in kovancev je torej ena od najpomembnejših aktivnosti pri omejevanju spravljanja ponaredkov v obtok. Ugotovim lahko, da je ta projekt Slovenija pred uvedbo evra izpeljala zelo dobro, vendar pa se morajo tovrstne aktivnosti nadaljevati tudi v prihodnje, saj ljudje hitro postanejo premalo pozorni in pozabijo na nujnost preverjanja zaščitnih elementov pri bankovcih.

Vsekakor pa je potrebno poskrbeti tudi za zelo kvalitetna izobraževanja kriminalistov in policistov pa tudi delavcev carine, ki se bodo v praksi najpogosteje srečevali s ponaredki evra oziroma bodo neposredno vključeni v aktivnosti za omejevanje kriminalitete na področju ponarejanja evra. Ta izobraževanja morajo vključevati tako spoznavanje zaščitnih elementov evra, kar omogoča suvereno prepoznavanje ponaredkov, kot tudi ostale informacije v zvezi z načini proizvodnje ponaredkov, znanja glede taktike preprečevanja, odkrivanja in preiskovanja kriminalitete na področju ponarejanja evra, informiranje o

⁴ (http://www.policija.si/portal/szj/szj_prikaz_det.php?id=1482,5.10.2007).

⁵ (Europol, 2006 in <http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=news&language=1.10.07>)

⁶ (<http://www.ecb.int/bc/banknotes/security/html,12.02.2006>)

vlogi Europolu in koordinaciji dela na evropskem nivoju, spoznavanje najnovejših trendov na področju ponarejanja evra, informiranje o pomembnosti tehničnih in forenzičnih preiskav pri preiskovanju kaznivih dejanj ponarejanja evra itd.

Kot primer dobre prakse na tem področju lahko navedem izobraževanje, ki ga je Carinska uprava RS v začetku leta 2007 v sodelovanju s slovensko Nacionalno enoto Europolu pripravila za delavce carine. Izobraževanje, kjer so kot izvajalci sodelovali predstavniki Europolu, Evropske centralne banke in Nacionalnega analitskega centra (vzpostavljen v okviru slovenske policije in zadolžen za pregledovanje sumljivih bankovcev), je bilo namenjeno prepoznavanju in odkrivanju ponarejenih evrov ter omejevanju tihotapstva ponarejenih evrov.

4.2 Povečanje tveganja razkritja s kriminalistično obveščevalno dejavnostjo

Slovenska policija mora okrepiti kriminalistično obveščevalno dejavnost v Sloveniji in povečati spekter virov informacij v zvezi z nevarnostmi, ki ogrožajo evro, ter sočasno poskrbeti za njihovo kakovostno analizo in vrednotenje. Poleg tega pa je potrebno kriminalistično obveščevalno delo usmeriti zlasti na področje Balkana. Analize spoznanj o storilcih namreč kažejo, da je Balkan eden od pomembnih centrov izdelovanja ponaredkov, pri tem pa lahko na podlagi analiz predvidevam, da so za Slovenijo potencialno največja nevarnost prav ilegalne tiskarne evra na področju Balkana.

Na podlagi ugotovitev nemških varnostnih organov, da v Nemčiji kriminalne združbe z Balkana uporabljajo za končno distribucijo ponaredkov svoje rojake, ki živijo in delajo v Nemčiji, lahko predvidevam, da bodo kriminalne združbe z Balkana pri morebitnem poskusu unovčevanja večjih količin ponaredkov v Sloveniji poskušale za to aktivnost pridobiti svoje rojake, ki so državljani Slovenije ali pa so tu na začasnem delu, in pri tem uporabiti tudi vse ostale zveze, ki jih še imajo iz časa bivanja v skupni državi. Vse to pa zahteva okrepljeno kriminalistično obveščevalno delo na terenu, ki bi moralo pravočasno zaznati morebitne poskuse pridobivanja sodelavcev za distribucijo ponaredkov v Sloveniji.

Slovenska policija bi morala pomakniti kriminalistično obveščevalno aktivnost bližje jedru organiziranih kriminalnih združb ter povečati možnosti za pridobivanje pravočasnih in morda tudi kakovostnejših informacij, ki zadevajo višje nivoje kriminalnih združb, in ne bi svoje aktivnosti usmerjala le na zadnjo fazo distribucije, ko se obravnava le manj pomembne storilce, ki praviloma ne morejo posredovati informacij, uporabnih za preiskovalne organe. Pomembno podporo tem dejavnostim lahko prav gotovo zagotavljajo slovenski uradniki za zvezo, ki delujejo na področju Balkana.

Okrepljena kriminalistična obveščevalna dejavnost na ozemlju Slovenije in na področju Balkana, povečan spekter virov informacij in kakovostna analitična obdelava bi omogočali pridobivanje nujno potrebnih obveščevalnih podatkov tako za načrtovanje dela pri omejevanju ponarejanja denarja kot tudi za načrtovanje dela pri zoperstavljanju ostalim oblikam ogrožanja evra. Vse te aktivnosti bi lahko Slovenija med svojim predsedovanjem EU še toliko lažje udejanjila, ker se pogosto omenja Z Balkan kot ena od njenih priorit. V tej luči velja tudi razumeti slovensko pobudo, da se v času njenega predsedovanja začne s pripravo tako imenovane SEE OCTA (South-Eastern European Organised Crime Threat Assessment – Ocena ogroženosti s strani organiziranega kriminala na področju jugovzhodne Evrope).⁷

4.3 Povečanje nadzora prevoza storilcev in ponaredkov

Glede na to, da so centri ponarejanja evra, ki predstavljajo največjo grožnjo Sloveniji, na področju Balkana, Italije in vzhoda EU, je lahko eden od učinkovitejših elementov omejevanja kriminalitete na področju ponarejanja evra tudi povečanje nadzora prevoza storilcev in ponaredkov na mejah in v notranjosti.

Na podlagi analiz lahko ugotovimo, da lahko vstop storilcev in ponaredkov v Slovenijo pričakujemo z vseh strani in da ne moremo reči, da so nekatere meje bolj rizične od drugih. Ugotovili smo, da so Avstrija, Nemčija, Italija in Češka zaradi geografskega položaja pogosto izhodišče za nadaljnjo distribucijo ponarejenih evrov po celotni EU. Meja s Hrvaško je še posebej rizična, saj po naših ocenah prav balkanske organizirane kriminalne združbe predstavljajo za Slovenijo veliko nevarnost glede spravljanja v obtok večjih količin ponaredkov.

Pri povečanem in okrepljenem nadzoru na mejah in v notranjosti države bi morali angažirati delavce carine, zlasti njihove mobilne preiskovalne enote, in delavce uniformirane policije, ki bi okrepili svoje delo pri omejevanju transporta ponarejenih evrov tako na mejah kot tudi v notranjosti.

⁷ Europol je s strani Sveta EU zadolžen, da vsako leto pripravi Oceno ogroženosti s strani organiziranega kriminala (OCTA), ki temelji na oceni sedanjih in bodočih trendov razvoja organiziranega kriminala. OCTA predstavlja podlago, na kateri pristojne institucije EU in posamezne države članice načrtujejo svojo strategijo boja zoper organizirani kriminal. Uvajanje Ocene ogroženosti s strani organiziranega kriminala v državah zahodnega Balkana, t.i. OCTA za jugovzhodno Evropo, pa predstavlja implementacijo že utečenega sistema OCTA v državah članicah EU in pomeni korak naprej v procesu prilagajanja evropskim standardom tudi na področju boja proti organiziranemu kriminalu (<http://www.mnz.gov.si/si/splosno/novice/novica/browse/1/article/11981/55-42/?cHash=9da6cb6edb.1.10.07>).

Vsekakor pa to zahteva od delavcev carine in uniformirane policije usposobljenost za prepoznavanje sumljivih voznikov in sopotnikov, ki ustrezajo profilu storilcev. Pri tem ne smemo pozabiti na kontrolo mednarodnega železniškega prometa, saj so storilci s področja Baltika v eni od večjih zadev unovčevanja ponaredkov v Sloveniji v letu 2005 vstopili v Slovenijo prav z vlakom. V tem delu pa lahko največ prispeva kriminalistična policija s svojim izobraževanjem in informiranjem.

4.4 Izboljšanje pogojev za opravljanje mednarodnih preiskav

S sprejetjem sklepa Sveta EU, da se Europol imenuje kot centralni urad v skladu z Ženevsko konvencijo, in z dosledno implementacijo pravnih aktov, ki se nanašajo na zaščito evra, skupne preiskovalne skupine in spremembo Konvencije o Europolu v nacionalnih zakonodajah, se bo na področju kriminala v povezavi s ponarejanjem evra v EU postopoma vzpostavil enoten varnostni in preiskovalni prostor.

Slovenija mora čim prej ustanoviti NCO za boj proti ponarejanju denarja na podlagi Ženevske konvencije. Pri tem je treba upoštevati priporočila strokovnjakov EU, ki pravijo, da bi tudi najmanjše države članice, ki se ne srečujejo z velikim številom primerov ponarejanja denarja, morale v NCO imeti poleg vodje še najmanj tri preiskovalce, kar bi še zagotavljalo pogoje za izpolnjevanje vseh obveznosti, ki izvirajo iz Uredbe sveta (ES) št. 1338/2001 (Defer 2003, str. 12). Pričakovati je bilo, da bo to obveznost Slovenija izpolnila še pred uvedbo evra, vendar se to na žalost ni zgodilo.

Dejstvo je, da brez zagotavljanja dobro usklajene aktivnosti na nacionalnem nivoju, ki je v domeni NCO, ne moremo pričakovati uspešnega in učinkovitega izvajanja dejavnosti na mednarodnem nivoju, ki pa je pri preiskavah v zvezi s ponaredki evra prej pravilo kot izjema.

Kriminalistična policija in tožilstvo bi morala pričeti s skupnim informiranjem in izobraževanjem tožilcev in kriminalistov o spremembah ZKP, ki se nanašajo na možnost ustanavljanja skupnih preiskovalnih skupin. To bi prav gotovo bilo bistven kvalitativni premik k vzpostavljanju skupnega preiskovalnega prostora.

5 Sklepne ugotovitve

Tako javnost kot tudi varnostni organi v Sloveniji se morajo zavedati, da ima prehod na evro poleg pozitivnih tudi negativne učinke. Tu imam v mislih predvsem nevarnost ponaredkov, ki jim do sedaj nismo namenjali veliko pozornosti, ker so bili zelo redki in še ti zelo slabe kakovosti.

Evro kot svetovna rezervna valuta je zelo zanimiv za organizirane kriminalne združbe, ki bodo pri svojih aktivnostih poskušale izrabit vsak najšibkejši člen znotraj EU. Naloga slovenskih varnostnih organov v sodelovanju s pristojnimi državnimi institucijami, javnostjo in pristojnimi organi EU je, da zagotovijo, da Slovenija ne bo postala najšibkejši člen pri zaščiti evra v EU.

Nove okoliščine zahtevajo od Slovenije pa tudi od drugih držav članic, da pri uvajanju evra vzpostavijo višjo raven zaščite evra, ker bodo na drugi strani zakona imele za nasprotnika veliko bolj nevarnega »tekmeca«, ki je imel dovolj časa za dobro pripravo in ima na voljo kvalitetnejšo opremo za ponarejanje.

Na podlagi analize strateškega okolja, storilcev in lastnih sil smo identificirali elemente, ki bi jih lahko slovenska policija uporabila za izničenje strateških prednosti na strani storilcev in za oblikovanje strateške prednosti na strani preiskovalcev.

Odgovoren pristop k vzpostavitvi sistema zaščite na nacionalnem nivoju, ki bo upošteval dosedanje izkušnje držav članic in Europa ter upošteval nove okoliščine, bo nedvomno veliko bolj učinkovito zagotavljal dosledno zaščito evra pred dejavnostmi, ki lahko ogrozijo njegovo verodostojnost.

Literatura

1. Defer, A. (2003). *The Operation of National Central Anti-Counterfeiting offices* – Inventory of good practices. OLAF, Brussels.
2. Dvoršek, A. (2001). *Kriminalistična strategija*. Ljubljana, VPVŠ.
3. Europol (2006). *Annual Situation Report on Euro counterfeiting* – Year 2005.
4. Grandi, C. (2004). The Protection of the Euro against Counterfeiting. *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 12/2.
5. Liedgens, E. (2003). *Europol – seminar on the »Protection of the EURO – counterfeit currency«*, The Hague, 3–7 November.
6. Potparič, D. in Dvoršek, A. (2005). Kriminaliteta v zvezi z uvajanjem evra. *Varstvoslovje*, 7/3.
7. Potparič, D. (2006). Policijsko sodelovanje v skupnih preiskovalnih skupinah. *Pravna praksa* 25/724, št.2.
8. *Treasury in Consultation with the Advanced Counterfeit Deterrence Steering Committee* (2003). The Use and Counterfeiting of United States Currency Abroad. Part 2. The Second Report to the Congress, March.
9. Twinning projekt (2001). *Preprečevanje in zatiranje organiziranega kriminala*, MNZ, Policija, Ljubljana.
10. Varanese, M. (2004). Combating euro counterfeiting. *Intersec*, 14.
11. <http://www.eubusiness.com/Finance/041117140350.zbmdmangga> (Counterfeit euros spreading far beyond EU borders)
12. <http://www.europol.europa.eu/index.asp?page=news&language> (Seizure of eight tonnes stolen banknote paper)

13. <http://www.ecb.int/bc/banknotes/security/html> (Zaščitni elementi bankovcev)
14. <http://www.mnz.gov.si/si/splosno/novice/novica/browse/1/article/11981/5542/?cHash=9da6cb6edb> (Zaključilo se je srečanje na Europolu)
15. http://www.policija.si/portal/szj/szj_prikaz_det.php?id=1482 (Uspešno zaključena policijska akcija Evro)

Measures for the protection of Euro against counterfeiting

Damjan Potparič, LL.B. of Defense Studies, Specialist of Criminal Investigation,
Head of the National Unit of the Europol, Administration of Crime Investigation Police,
Ministry of the Interior, Štefanova 2, 1000 Ljubljana, Slovenia

The paper discusses the euro counterfeiting threat, which increased for Slovenia with its entry into the euro zone. The findings of the paper indicate that upon introduction of the euro, criminals fairly quickly switched from US dollar counterfeiting to euro counterfeiting and that they have been exploiting the advantages of the common criminal area. The paper focuses on the new circumstances of introduction of the euro in Member States, since law enforcement agencies are facing much more dangerous "opponents", who have had enough time to prepare for the situation and have counterfeiting equipment at their disposal of much better quality. The new circumstances therefore require that law enforcement agencies establish a higher level of euro protection. The paper identifies some elements based on the findings of the criminal investigation strategy which the Slovenian police could use to protect against euro counterfeiting.

Key words: money counterfeiting, euro, Europol, joint investigation teams, criminal investigation strategy

UDC: 343.51:343.85 (497.4)